

de Symfonie

Compositie van de wereld

Altitius Inuent. et excud.

Johan Muller Sculpit.

Principio Omnipotens immensi conditor orbis
Esse polum iussit terræq; immobile pondus,
Hinc lucem tenebris remouet, noctemq; diemq;
Nuncupat; et longis spacys max segregat undas,
Æquora secernit terris; vos Lunamq; solq;
Pfectos dedit; hinc animalia cuncta creauit.
Post hæc natus homo est cælesti afflatus ab aura,
Dininq; consors mentis, dominusq; priorum.

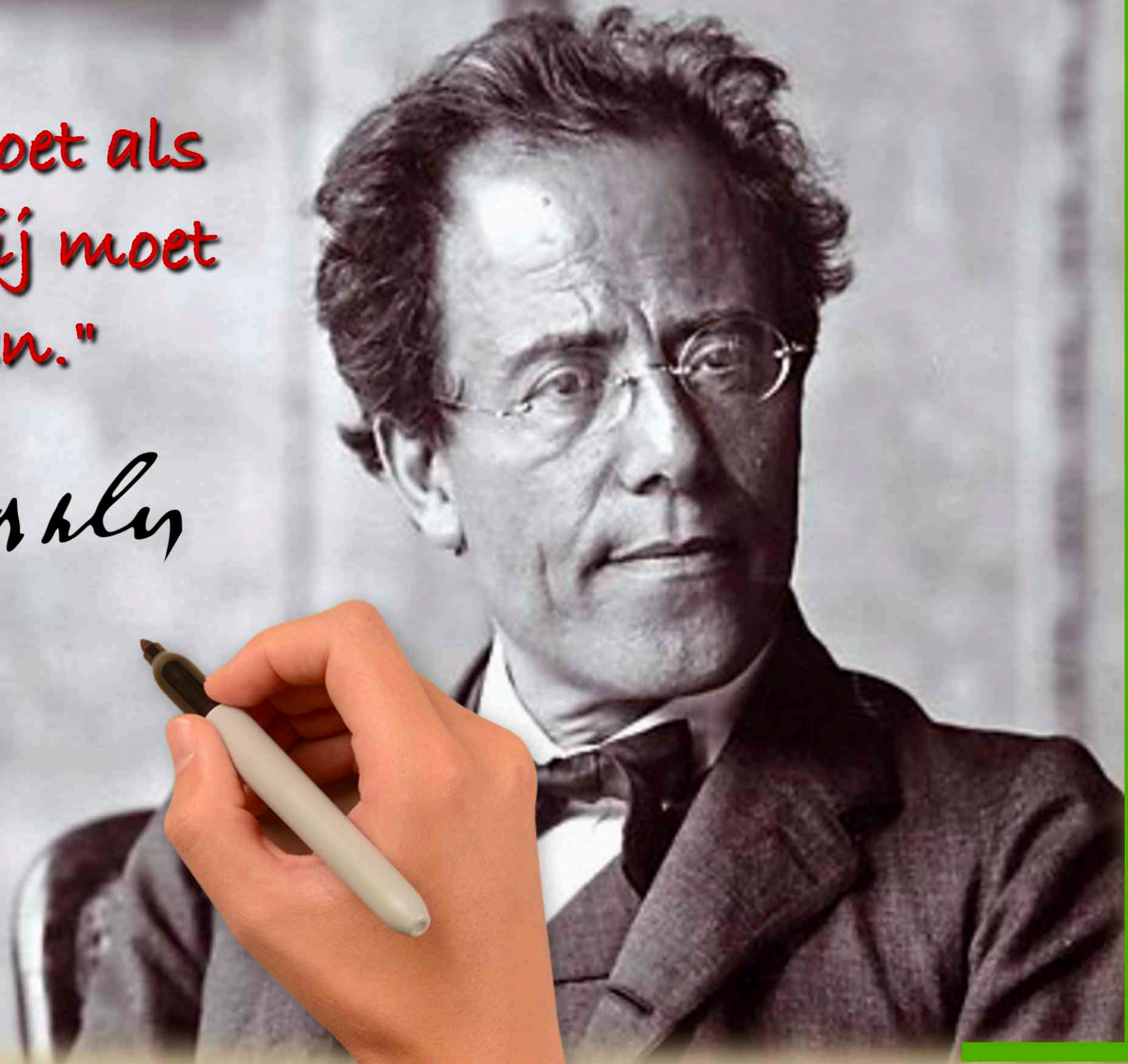
F. Estius. A. 1589.

"De symfonie moet als
de wereld zijn; zij moet
alles omvatten."

Gustav Mahler

"Symfonie"

- betekent: samen-klinkend
- de compositie is orkestraal
- compositie bestaat uit meerdere delen:
  1. matig snel openingsdeel
  2. langzaam en lyrisch middendeel
  3. dans (menuet) of scherzo in vlot tempo
  4. snelle afsluiting
- één of meerdere delen in 'sonatevorm'
- uitzonderingen bevestigen de regel

thema 1

[Allegro]

2 Oboi

2 Corni in G/Sol

Violino I

Violino II

Viola

Violoncello, Basso e Fagotto

00:01

Detailed description: This image shows the first system of a musical score for a symphony. The tempo is marked [Allegro]. The score includes parts for 2 Oboes, 2 Corni in G/Sol, Violino I, Violino II, Viola, and Violoncello, Basso e Fagotto. The music is in 3/4 time and G major. The first measure is marked with a forte (f) dynamic. The second measure is marked with a piano (p) dynamic. A play button is visible over the Violino I staff.

thema 2

31

2 Oboi

82

00:01

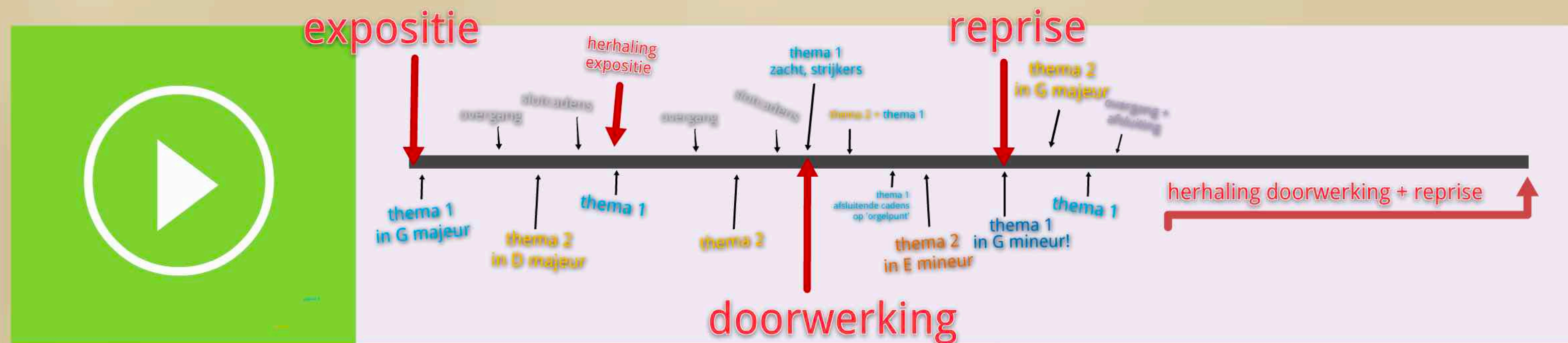
Detailed description: This image shows a second system of a musical score, starting at measure 31. It features 2 Oboes and a string section. The music is in 3/4 time and G major. The first measure of the system is marked with a forte (f) dynamic. The second measure is marked with a piano (p) dynamic. A play button is visible over the Violino I staff. The system ends at measure 82.

Bijvoorbeeld...

Haydn: symfonie nr. 47 in G groot, G grote terts, G majeur
bijgenaamd "Palindroom", gecomponeerd in 1772
bezetting: strijkers, 2 hobo's, 1 fagot en 2 hoorns

De 'hoofdvorm' of 'sonatevorm'

sym-fonie

samen

klinkend

Grieks:
harmonieus,
consonant
(Latijn: con-cert)

SINFONIA

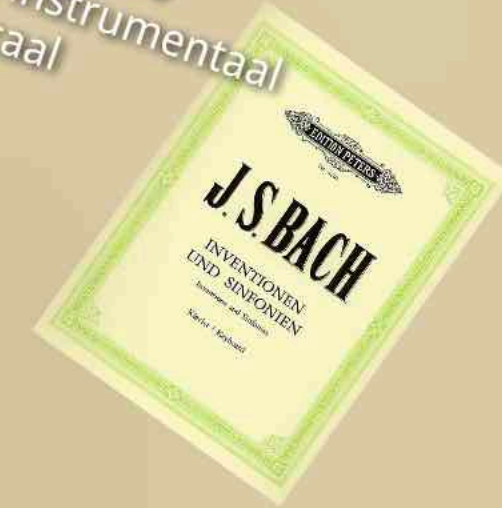
MEERSTEMMIGE
INSTRUMENTEN

- draailier
- klavecimbel
- spinet
- orgel

MUZIEKVORM

vanaf ca 1600
zowel instrumentaal
als vocaal

'Ripieno Concerto':
concert zonder solisten,
vaak in ritornello-vorm

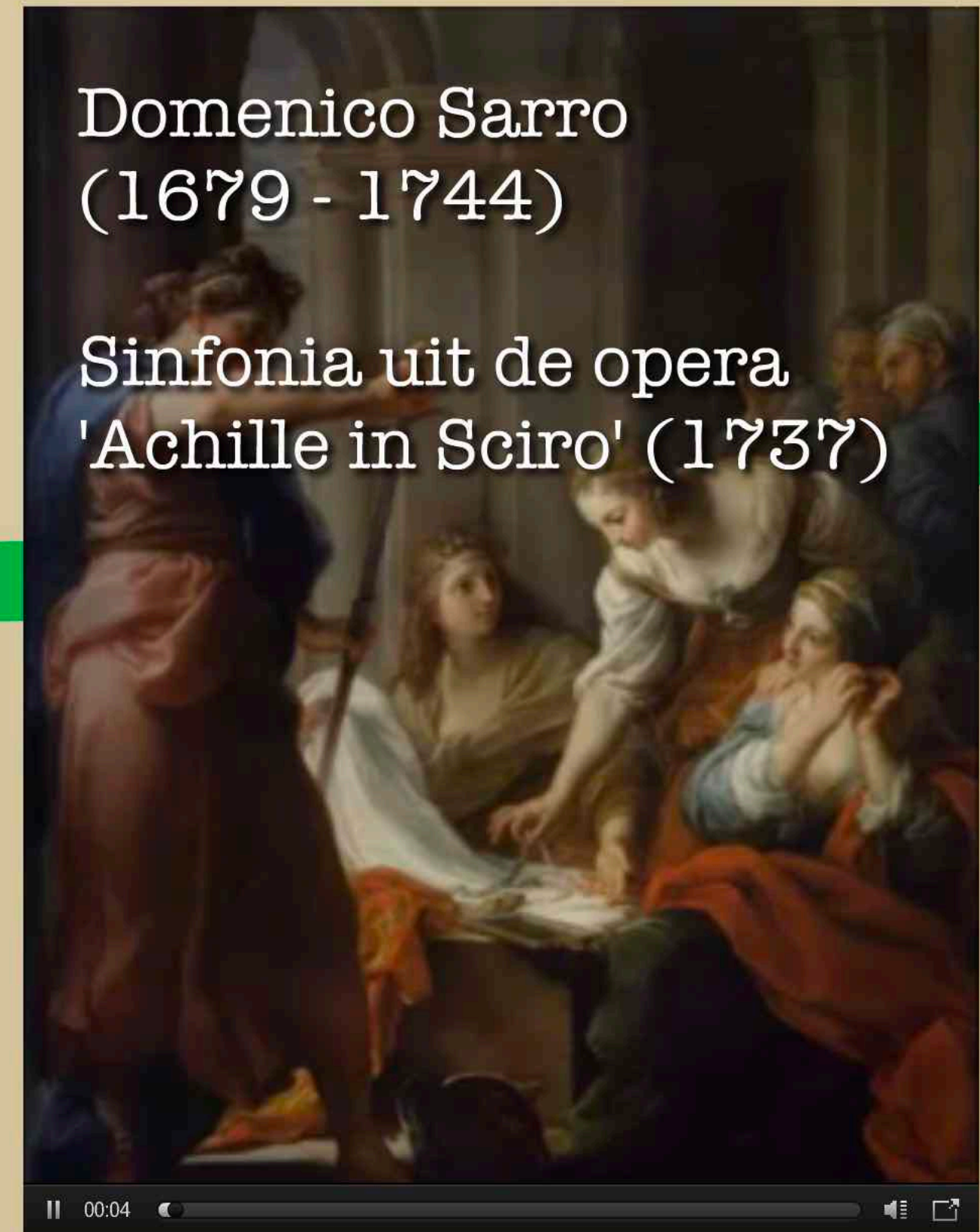
17de eeuw

Opera ouverture

- ouverture in de Italiaanse opera
- inleiding tot de opera, dus geen zelfstandige compositie
- kort en entertaining
- driedelig: 3 secties met 3 sferen
- in wezen nog 'monothematisch' (typisch barok)

Domenico Sarro
(1679 - 1744)

Sinfonia uit de opera
'Achille in Sciro' (1737)

18de eeuw

Klassieke symfonie

- vier delen:
  1. matig snel openingsdeel
  2. langzaam en lyrisch middendeel
  3. dans (menuet) of scherzo in vlot tempo
  4. snel 'up-tempo' slotdeel
- meerdere thema's in één deel, meerdere sferen
- heldere elegante stijl
- functie: entertainment, minder 'intellectueel' -> galant

19de eeuw

Romantische symfonie

- meer vrijheid in vorm:
  - klassiek
  - meer/minder delen
  - sonatevorm uitgebreid en minder strikt
- programmatisch: verhalend, beschrijvend, literair
- persoonlijke expressie belangrijker/het belangrijkste

20de eeuw

Moderne symfonie

- tijdgeest: de symfonie wordt door de één irrelevant verklaard, en door de ander vernieuwd en voortgezet
- de vorm blijft centraal staan, hoewel niet meer altijd in 4 delen
- veelheid van compositietechnieken en stijlen
- 'symfonisch' betekent vooral nog: voor orkest

Jan Václav Antonin Stamic

Johann Wenzel Anton Stamitz

- leefde van 1717 - 1757
- violist, dirigent en componist
- bliksemcarrière in Mannheim
- vernieuwer en wegbereider
- componeerde o.a. 58 symfonieën

Mannheim

- Keurvorst Karl Philipp koos in 1720 de stad Mannheim als residentie, met veel aandacht en dus geld voor de kunsten, muziek in het bijzonder. Hij onderhield een voor die tijd uitzonderlijk groot orkest
- Na zijn dood in 1742 deed zijn Karl Theodor er nog een schepje bovenop: hij stelde de beste (orkest)musici aan, waaronder Johann Stamitz
- Stamitz drilde het orkest tot 'een leger van generaals'
- Hij componeerde zelf voor het orkest, waarin hij veel kon experimenteren
- Het hof trok ook veel andere (nu onbekende) componisten aan, zoals Richter, Holzbauer en Cannabich
- Ook Mozart dacht er in 1777 over om zich in Mannheim te vestigen

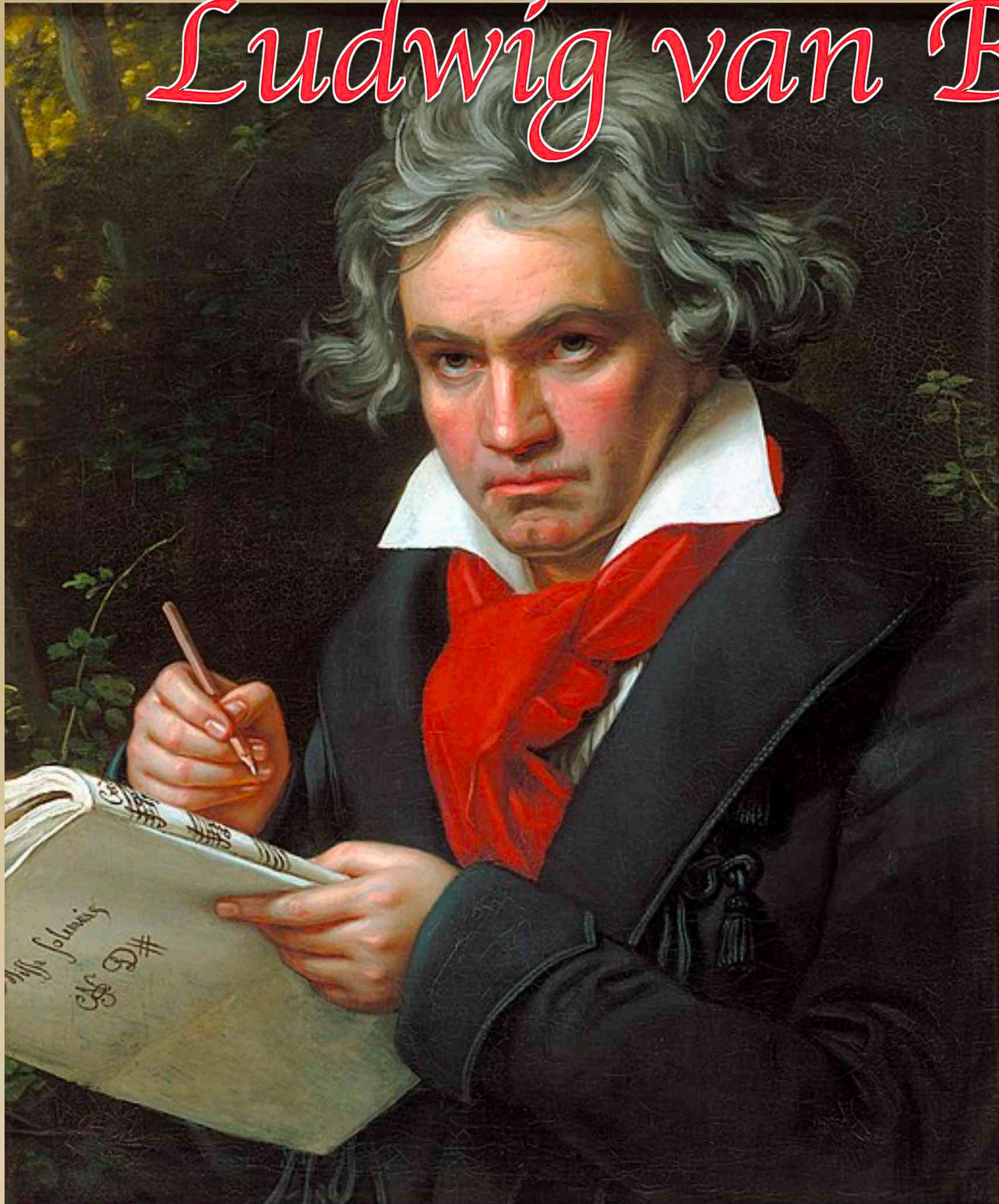
DE EROICA

- van Beethoven natuurlijk
- première op 7 april 1805 in Wenen
- oorspronkelijk bedoeld als eerbetoon aan Napoleon, echter...
- toen schreef hij op het titelblad: "Heroïsche symfonie, om de herinnering te vieren aan een groot man"
- in iedere symfonie 'vindt Beethoven de symfonie opnieuw uit', waarmee het niet alleen een mijlpaal wordt in Beethovens eigen ontwikkeling, maar ook in die van het hele genre
- de lengte, orkestgrootte en emotionele intensiteit was letterlijk ongehoord in die dagen
- de voorpremière was in huize Lobkowitz, een Weense edelman die Beethoven betaalde hiervoor

Ludwig van Beethoven

- 1770 (Bonn) - 1827 (Wenen)
- componist, pianovirtuoos
- van bescheiden afkomst, moeilijke jeugd, géén wonderkind
- vanaf 1796 geleidelijk aan doof
- 9 symfonieën, 16 strijkkwartetten, 32 pianosonates, soloconcerten, 1 opera, 1 mis, + heel veel andere composities

- classicistisch (Eerste Weense School) - met Haydn en Mozart
- romantisch: kunstenaar centraal, expressie belangrijker dan vorm

BEETHOVENS INNOVATIES

Muziek is vehikel van zelfexpressie.
Het is geen decoratieve kunst

De vorm moet worden aangepast aan de inhoud

Motivische ontwikkeling is de basis van de
compositie

Ritme en ritmische manipulatie zijn thematische
elementen die ook ontwikkeld kunnen worden

Symfonie-delen vormen een dramatische
opeenvolging, als bedrijven van een toneelstuk

"Prins ben je door
geboorte. Wat ik ben,
ben ik van mezelf.
Er zullen duizenden
prinsen zijn, maar
er is maar één
Beethoven."

De Eroica in delen

Deel I: Allegro con brio *de strijdende held*

Deel II: Marcia funebre, adagio Assai *de dood*

Deel III: Scherzo, allegro vivace *leven!*

Deel IV: Allegro molto *vernieuwing*

Symphonie Fantastique

Hector Berlioz

1803 - 1869

- geboren bij Grenoble
- zijn vader wilde dat hij arts werd
- werd componist, dirigent en schrijver
- goeddeels autodidact
- schreef enkel dramatische werken, programmamuziek: symfonieën, opera's liederen en koorwerken

1827: de jonge Hector werd hopeloos verliefd op de Ierse actrice Harriett Smithson, in de rol van Shakespears 'Ophelia'.

Hij componeerde in 1830 de Symphonie Fantastique: episode uit het leven van een artiest in vijf delen.

Zijn avances hadden geen resultaat. Pas in 1832 was ze bereid een uitvoering te bezoeken, en begreep ze dat het over háár ging!

Eindelijk viel ze ook voor hem, ze trouwden en kregen een zoon. Hun huwelijk bleek al snel ongelukkig, haar toneelcarrière ging bergafwaarts, en ze raakte aan de drank.

Hij beschrijft zijn passie voor een ideale vrouw, een bal waar hij haar ontmoet, een landelijke scene waar, met rommelend onweer op de achtergrond, haar beeltenis voor hem verschijnt. Dan, we weten niet waarom, vermoordt hij haar, en wordt hij ter dood veroordeeld. Uiteindelijk zien we hem in de hel, waar hij zijn aanbeden geliefde weer ontmoet, nu onteerd en bespot, het middelpunt van een heksensabbat. En dit alles vormt een bewonderenswaardig werk, volledig origineel in stijl, in klank, in ieder onderdeel, en zo volkomen anders dan alles wat voorheen bedacht en uitgevoerd is.

Camille Saint-Saëns

VERNIEUWINGEN

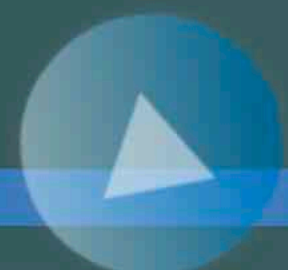
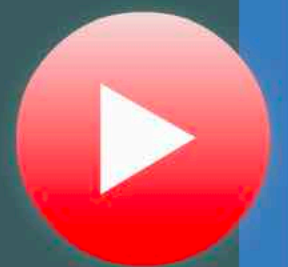
programmatische symfonie *concreet verhaal in een abstract genre*

in 5 delen *niet compleet nieuw, maar toch*

idée fixe *een melodie gekoppeld aan een personage of idee*

orkestbezetting *130 orkestleden*

nieuwe speeltechnieken *extreem hoog en laag, extreem hard en zacht, gebruik van 'col legno' en 'klangfarbenmelodie'*

... in vijf delen

1. Rêveries - Passions (*Mijmeringen - Hartstochten*)
2. Un bal (*Een bal*)
3. Scène aux champs (*Scène op de velden*)
4. Marche au supplice (*Gang naar het schavot*)
5. Songe d'une nuit du sabbat
(*Droom van een heksensabbat*)

IDEE FIXE

Allegro agitato e appassionato assai
canto espressivo

p *poco sf* *sf* *dolce* *cresc. poco a poco*

animato *15 ritenuto a tempo* *rit.* *20 poco rit.*

cresc. *sf* *dim.* *p* *poco f* *p* *sf* *3* *3* *<sf>p<* *3* *3*

Detailed description: This block contains the vocal score for the first movement of 'Idee Fixe'. It features two staves of music. The top staff is marked 'Allegro agitato e appassionato assai' and 'canto espressivo'. It begins with a piano (*p*) dynamic and includes markings for 'poco sf', 'sf', 'dolce', and 'cresc. poco a poco'. The bottom staff is marked 'animato' and includes markings for '15 ritenuto a tempo', 'rit.', and '20 poco rit.'. The dynamics in the bottom staff include 'cresc.', 'sf', 'dim.', 'p', 'poco f', 'p', 'sf', and '3' (triplets). There are also markings for '<sf>p<' and '3' (triplets).

II. A Ball
Fl., Cl.

p *espressivo*

Detailed description: This block shows the musical score for the second movement, 'A Ball', for Flute and Clarinet. The tempo is 'Allegro agitato e appassionato assai'. The score is marked with a piano (*p*) dynamic and 'espressivo'.

III. Scene in the Countryside
Fl., Ob.

p *espressivo*

Detailed description: This block shows the musical score for the third movement, 'Scene in the Countryside', for Flute and Oboe. The tempo is 'Allegro agitato e appassionato assai'. The score is marked with a piano (*p*) dynamic and 'espressivo'.

IV. March to the Scaffold
Cl.

pp *dolce assai*
ed appassionato *ff*

8va

Detailed description: This block shows the musical score for the fourth movement, 'March to the Scaffold', for Clarinet. The tempo is 'Allegro agitato e appassionato assai'. The score is marked with 'pp', 'dolce assai', 'ed appassionato', and 'ff'. There is also a marking for '8va' (octave).

V. Dream of a Witches' Sabbath
Cl.

ppp

Detailed description: This block shows the musical score for the fifth movement, 'Dream of a Witches' Sabbath', for Clarinet. The tempo is 'Allegro agitato e appassionato assai'. The score is marked with 'ppp' and includes trills ('tr').

tot de volgende keer!

de Symfonie

Compositie van de wereld

Hij is als een Shakespeare, hij overwon alle moeilijkheden en ontgoochelingen, en bracht het symfonisch genre verder dan wie ook. Zijn genie was werkelijk origineel en driest. Inventiviteit, vuur en contrast in de snelle delen, tederheid en gratie in de langzame delen. Vernuft en rijkdom karakteriseren zijn werken. Dat alles met het enthousiasme van een genie; verfijnd doch niet overgecultiveerd.